

We wachten op de commandant

Elsa Joubert

We wachten op de commandant

Vertaling: Rob van der Veer

Manuzio

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een vertaalsubsidie van Pen Afrikaans.

De uitgever ontving voor deze uitgave subsidie van het Nederlands Letterenfonds.

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlandse Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 1963 Elsa Joubert
(Originally published by Tafelberg, an imprint of NB Publishers,
Cape Town, South Africa in 1963)

Voor deze vertaling is gebruikt gemaakt van de herziene versie uit de Klassiek Reeks (Kaapstad: Tafelberg, 2005).

© 2021 uitgeverij Aldo Manuzio en Rob van der Veer
Manuzio is het literaire label van Aldo Manuzio
www.aldomanuzio.nl

Vertaling: Rob van der Veer
Omslagontwerp: Flashworks
Opmaak binnenwerk: Stampwerk

ISBN 9789492600424
NUR 302

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Die Transvaler, 15 maart 1961

Een Portugese ingenieur vertelde gisteren dat een boerderij in Noord-Angola was overvallen door een zwarte bende van omstreeks 350 man. De bende had de 12 blanken op de boerderij berecht en hen allemaal ter dood veroordeeld. Voor de berechting waren de blanken mishandeld en waren er mannen, vrouwen en kinderen over de grond gesleurd. De bendeleiders spraken Frans. De 'berechting' werd een flink aantal keer uitgesteld, omdat de bende wachtte op de komst van een aanvoerder, die per vliegtuig uit de Congo zou komen.

1

Ana-Paula was wakker geworden en onderwierp zich aan de nieuwe dag. Haar ogen, donker en diepliggend, keken dralend door de slaapkamer. Achter het grove patroon dat de blauwe klamboe rond het bed tekende, haar opsloot als achter tralies, leken de muren veraf en onwerkelijk, als de wanden van een berg. Het pleisterwerk was grof, en de grove korrels in de witkalk wierpen kleine schaduwen op de muur.

Recht boven haar hoofd, door het samengesnoerde muskietennet dat over haar bed hing, zag ze het touw waarmee het net aan een plafondhaak was bevestigd. Het touw liep scheef en het net bolde aan een kant op als een tent die in de wind stond.

Maar er was geen wind. De warme lucht drukte zwaar neer op het bed, net zoals Ana Paula's hoofd zwaar neerdrukte op de zwarte haren die 's nachts waren losgeraakt uit de vlecht en uiteenwaaiend onder en naast haar op het kussen lagen.

Pas toen ze zich op bed overeind had geduwd en bezig was met haar handen achter haar hoofd haar haren in een wrong te draaien, voor de koelte, en vanonder haar kussen de haarspelden tevoorschijn haalde en in haar mond stak om ze vervolgens, al draaiend, uit haar mond te halen en er haar haren mee vast te zetten, merkte ze dat er iets afwijkends was aan deze ochtend die haar eerst zo gewoon had geleken.

Ze fronste en haar lippen openden zich vragend, zodat de haarspelden zwart afstaken tegen haar witte tanden. Haar ogen werden troebel van weerzin.

Ze trok de klamboe uit de weg en op blote voeten liep ze over de cementvloer naar de deur die op de gang uitkwam.

Waar was de hond? Op andere ochtenden was hij inmiddels al bij haar, snuffelend rond het bed, krabbend aan de klamboe om te maken dat ze het net omhoogtrok, zodat hij bij haar op bed kon springen.

Ze deed de kamerdeur open en schreeuwde: ‘Nunziata... Anunziata...’

Haar stem klonk hard en schril. Ze tuitte haar mond en float het hondje.

‘Trixie... Trixie...’ riep ze. Nu was ze angstig, klonk ze bijna smekend, niet hooghartig zoals toen ze naar de bediende riep.

Maar ze hoorde niets. Er hing een doods, onbewoond gevoel over het huis.

‘Onzin,’ zei ze hardop. Ze wilde niet verder lopen, want ze had alleen haar nachtjapon aan. Toch wilde het gevoel niet van haar wijken en toen ze terug in de slaapkamer was, liep ze eerst naar het raam. Het was een klein raampje, hoog in de muur, met strakgespannen gaas ervoor. Takken van planten die nu, na de regentijd in Afrika, zo welig groeiden, drukten als slappe witte armen tegen de raamopening en versperden haar uitzicht. Ze kon niet met haar handen door het fijne gaas om ze opzij te drukken. Toch merkte ze het – ook buiten was geen geluid op het erf, was alles ineens tot stilstand gekomen.

Snel kleepte ze zich aan, kleren die voor het grijpen lagen, gisteren op een stoel neergegooid: kakikleurige lange broek en blouse. Ze schoot in haar sandalen.

Daarna liep ze de gang op. Haar voetstappen klonken hard, ze verbraken de beklemmende stilte, maar toen Ana-Paula voorbij was, vouwde de stilte zich weer achter haar dicht. Ze zette het op een drafje, alsof ze achtervolgd werd, en keek naar binnen in de kamers waar ze langsliep, hard fluitend naar Trixie.

In de keuken bleef ze staan. De houten luiken zaten nog dicht en het was donker in het vertrek. Er brandde geen vuur in het fornuis, de waterton was nog half vol, zoals hij gisteravond was achtergelaten. Maar in het magazijn, dat in de keuken uitkwam, had iemand het luik opgeduwd. Het licht viel er naar binnen en ze zag Carlos, haar man.

Hij stond met zijn rug naar haar toe, klein van bouw, zijn lichaam als een sikkel naar voren gebogen. Hij had zijn rechtervoet op een kistje gezet en met zijn linkerhand poetste hij zijn rijlaars. Maar hij had haar al in de gaten, want ze wou net iets gaan zeggen toen hij omkeek. Met de zenuwachtige trek van zijn wangspier – ze was er nu zo aan gewend, ze zag het nauwelijks meer – schoof hij zijn monocle op zijn plaats en zei daarna op de korzelige, half-sarcastische manier die hij had: ‘De hond is in veiligheid. Daar mag je mij voor bedanken als je die behoefte mocht voelen...’

‘Carlos...’ begon ze, maar hij kwam overeind en viel haar in de rede.

‘In mijn kamer. Ik hoorde haar ’s nachts huilen en heb haar naar binnen gehaald. Anders was zij ook weggeweest...’

Ana-Paula hoorde hem al niet meer. Snel liep ze terug door de lange gang naar de kamer van haar man, aan de andere kant van het huis. Achter de dichte deur hoorde ze het gekrab en gekank van de kleine terriër. Met Trixie op de arm ging ze terug naar de keuken.

‘Wat is er aan de hand?’ vroeg ze.

Nog meer dan de stilte in huis bevreemdde haar de aanwezigheid van Carlos in de keuken. Zó had ze hem nog nooit gezien. Maar zelf leek hij het niet ongewoon te vinden. Voorzichtig, op de precieze manier die hij had, borg hij de schoensmeer terug in het kistje, schoof hij het kistje terug op zijn plaats op de plank. Hij hield zijn smalle vingers onder het kraantje in de ton en liet

er een paar druppels water overheen lopen. Daarna droogde hij ze voorzichtig af aan een theedoek die aan de spijker boven de ton hing. Het riet in de ton stak slechts een paar centimeter door het gaasdoek. Hij is leeg, dacht Ana-Paula, we moeten ervoor zorgen dat hij weer vol komt.

Maar Carlos. Gisteren zou hij niet aan die theedoek zijn gekomen. Of zijn schoenen hebben gepoetst.

‘Zijn er problemen?’ vroeg ze nog eens. Ze kon de gretigheid niet uit haar stem weghouden. Er zat bijna iets genotvols in.

‘Hebben jullie weer gedoe met de zwarten?’

De vrees die ze gevoeld had was om de hond. Nu ze Trixie in haar armen had, was de vrees weg. Ze voelde het hart van de hond tegen de binnenkant van haar hand kloppen, met haar andere hand krauwde ze hem onder zijn nek. Het kopje van de hond schoot met snelle, intieme bewegingen naar achteren en probeerde bij haar gezicht te komen om het te likken. Ze hield haar hoofd achterover zodat hij er niet bij kon, want ze wilde praten.

‘Dat had ik je ook best kunnen vertellen... Met José Pereira in de buurt... Waarom je hem hier houdt, weet alleen de Lieve Heer... hij en zijn gebroed...’

Ze liep naar het luik en duwde het open zodat de warme lucht – inmiddels verzadigd, hoewel het nog geen zeven uur was – naar binnen drong. Ze liep om de tafel heen.

‘Ze bezorgen je alleen maar ellende... En als je kon horen hoe hij met die barbaren praat... En zijn vrouw... Niet dat ze iets meer is dan een barbaar, maar toch... hoe dan ook...’

Carlos keek haar niet aan. Met het korte, kleine rijzweeppje dat hij overal bij zich had, stond hij tegen de ton te tikken, zijn ogen op de spiraal die de ijzeren ring om het vaatje tekende.

‘Jij hebt iets tegen José Pereira...’ zei hij.

Ana-Paula voelde hoe de warmte in haar gezicht begon te

komen. Ze antwoordde niet. Mat dacht ze: Vanaf nu blijf ik stil. Laat hem maar gedoe houden. Mijn advies bewaar ik wel voor mezelf.

Toen hij opkeek, zag hij dat er een pruilende uitdrukking op haar mooie, donker getinte gezicht was gekomen, een die haar ouder maakte dan ze was en die haar iets afwerends gaf. Haar ogen waren verborgen achter de donkere, zwarte wimpers die neergeslagen waren. Hij voelde een emotie voor haar in zich opwellen. Maar toen haalde hij alleen maar zijn schouders op.

‘De huisbedienden zijn ervandoor,’ zei hij. ‘Alle zeven... Anunziata... het hele stel. Ze moeten ’s nachts de benen hebben genomen toen ik het geblaf hoorde, of kort daarna. Ik ben nog niet buiten geweest. Daar is het waarschijnlijk hetzelfde. Ik ga nu de deur uit om met José te praten. Blijf jij maar hier in huis.’

‘De waterton,’ zei ze nog, maar hij hoorde haar niet. De keukendeur klapte achter hem dicht en zijn voetstappen klonken over het grind van het erf.

Ze zette Trixie neer en tapte wat water voor zichzelf. Ze gaf het hondje te drinken in zijn bak en dronk zelf ook, nam water mee naar haar slaapkamer om zich te wassen.

Het was een opluchting om Anunziata vandaag niet overal om zich heen te hebben, niet de stank in de kamer te moeten verdragen, de sloffende voeten in de gang te horen of het dikke lichaam voorbij te zien schuren.

Maar toen ze klaar was met wassen, keerde de beklemming van ’s morgens vroeg weer naar haar terug. Ze dwaalde door het huis, maakte de deuren van kamers open, liep door de lange gang. Het huis was leeg zonder bedienden die als miereneters, met hun neus dicht bij de grond, een borstel in de ene hand en een dweil in de andere, over de vloeren rondkropen.

Gewoonlijk kon ze oneindig lang aanrommelen met de flesjes en flacons half-gesmolten, half-bedorven crèmes en vloe-

stoffen die ze uit Lissabon had meegenomen en nog steeds met de post kreeg en waarmee haar hele kaptafel vol stond. Maar haar slaapkamer, waar ze elke dag zoveel van haar tijd doorbracht, trok haar vanochtend niet. Er lag gemorste poeder van gisteren, aan de kam zaten haren vastgeklit als een insect dat zich niet meer had kunnen loswerken, haar bed was onopgemaakt, de emmer onder de wastafel rook vies.

‘Trixie,’ riep ze. Toen de hond tegen haar opsprong en telkens een kort geblaf liet horen, tilde ze hem op, en ondanks wat haar man had gezegd, liep ze toch naar buiten.

Ze ging de andere kant op dan hij, over de gepleisterde binnenplaats waar de vertrekken van het huis omheen gebouwd waren.

Het was hier op de binnenplaats rommelig. Er stond een tafeltje waar ze gisteravond aan hadden zitten eten. De twee ijzeren stoelen waren weggeschoven van de tafel; tussen de poten lag een leeg bierflesje.

Op een andere ochtend zou er opgeruimd zijn. Nu kleefde de sfeer van de vorige avond aan Ana Paula’s verhemelte als de nasmaak van iets smerigs.

Er waren ’s nachts bladeren naar binnen gewaaid. De regenafvoer die midden over de binnenplaats liep, zat ermee verstopt. Ook waren er bladeren opgewaaid tegen het grote ijzeren hek waarmee de vierde kant van de binnenplaats werd afgesloten.

Ze draaide de sleutel om, duwde daarna het zware hek op zijn ijzeren wieltjes open om naar buiten te kunnen komen, en zelfs die geringe inspanning viel haar zwaar. Ze voelde hoe er een dons van zweetdruppels op haar gezicht kwam te liggen. Ze was van streek door de woordenwisseling met Carlos en had het er warm van gekregen. Je moet afstand bewaren in dit klimaat, dacht ze, je mag je niet emotioneel laten raken, anders wordt het ondraaglijk.

Daardoor keerden haar gedachten naar hem terug. Wat zou Carlos op de plantage te wachten staan? Geen persoonlijk gevaar. Ondanks zijn kleine, bijna vrouwelijke gestalte had Carlos weinig op met persoonlijk gevaar. Hij koesterde te veel minachting voor andere mensen. Wanneer zijn zweep door de lucht sneed, deden ze een stap terug.

Maar er broeide iets. Dat voelde zij ook wel aan. Hier buiten op het open erf... ze had het gevoel dat het weggekapt bos alweer dichterbij hen was gekomen dan gisteren.

Ze begon harder te lopen.

Ook het erf was onaangeveegd. Dat het nalaten van een ochtend werk zo snel de indruk van verwaarlozing kon wekken verbaasde haar. Haar hoofd schokte zenuwachtig naar achteren, niet omdat de hond haar gezicht wilde likken, maar eerder omdat de gedachte die haar als vanzelf door de binnenplaats naar buiten had laten gaan nu tot haar bewustzijn doordrong. Was er 's nachts iets met haar vogels gebeurd? Ze voelde weer dezelfde angst als vanochtend voordat Carlos haar verteld had waar Trixie was.

Ondanks de hitte liep ze op een drafje over het erf naar waar het terrein afliep naar de rivier, naar de plek waar ze haar tuin had aangelegd. Hij lag een eind van het huis, en ze had hem met gaas moeten omheinen zodat de kinderen er niet in konden. Ze moest eerst met haar lichaam tegen het tuinhek duwen en het omhoog tillen voordat ze de knip kon losschuiven. Ze bukte zich en zette de hond neer op het paadje voordat ze het hek achter zich dichtmaakte. De hond, moe van het vastgehouden worden, schudde zich uit en draafde weg.

De oude bomen langs de rivier had ze laten staan. Alleen het kreupelhout was weggekapt. In plaats daarvan had ze struiken en bloeiende klimplanten geplant. De tuin maakte de indruk

binnenshuis te zijn, of een broeikas, met de stammen van goed gedijende rubberbomen en zwetende bananenstruiken als muren en de opeengepakte takken en verstrengelde bladeren als dak. Hier was alles in schaduw gehuld en koel, en de zware, zoete geur van de witte frangipanibloemen die de boom had laten vallen en die op de grond lagen, dicht als een tapijt, kwam op haar af.

En daarmee ook een gevoel van onwerkelijkheid: net zoals Carlos vanochtend in de keuken, Anunziata die haar geen water kwam brengen, de stilte in huis, een dreigend gevaar. Maar ondanks het besef van gevaar bespeurde ze bij zichzelf een diepere lusteloosheid, een versterking van het *laissez aller*-gevoel dat haar de afgelopen jaren had beheerst, alsof ze een eindje achteruit was geduwd, verwijderd van wat er om haar heen gebeurde, alsof ze het bekeek en er niet zelf aan deelnam.

Ze hoorde de hond janken. Langzaam, alsof het haar weinig kon schelen, liep ze naar het open stuk grond, om de bocht, dat dieper in de tuin lag.

Ze had al verwacht hem daar te zien, Antonio, de zoon van de pachter. Op zijn buik op de grond naast de vogelhokken, met zijn hoofd op zijn armen. Hij kwam overeind toen hij haar voetstappen hoorde. Hij duwde zich op zijn ellebogen overeind, want in beide knuisten had hij een vogel. Toen hij zat, veegde hij eerst met zijn onderarm over zijn ogen, die nat waren, en daarna over zijn voorhoofd.

‘Dona, uw vogels...’

Naast hem lagen de omvergegooide hokken. De gaasdeurtjes waren opengerukt en op de vloer van het dichtstbijzijnde hok, naar één kant weggerold, want het hok lag schuin, lagen de vogeltjes, allemaal dood. In het andere hok lagen de vogels tegen het gaas opgestapeld, alsof ze hadden geprobeerd te vluchten en tijdens hun vluchtpoging waren gegrepen en gedood.